

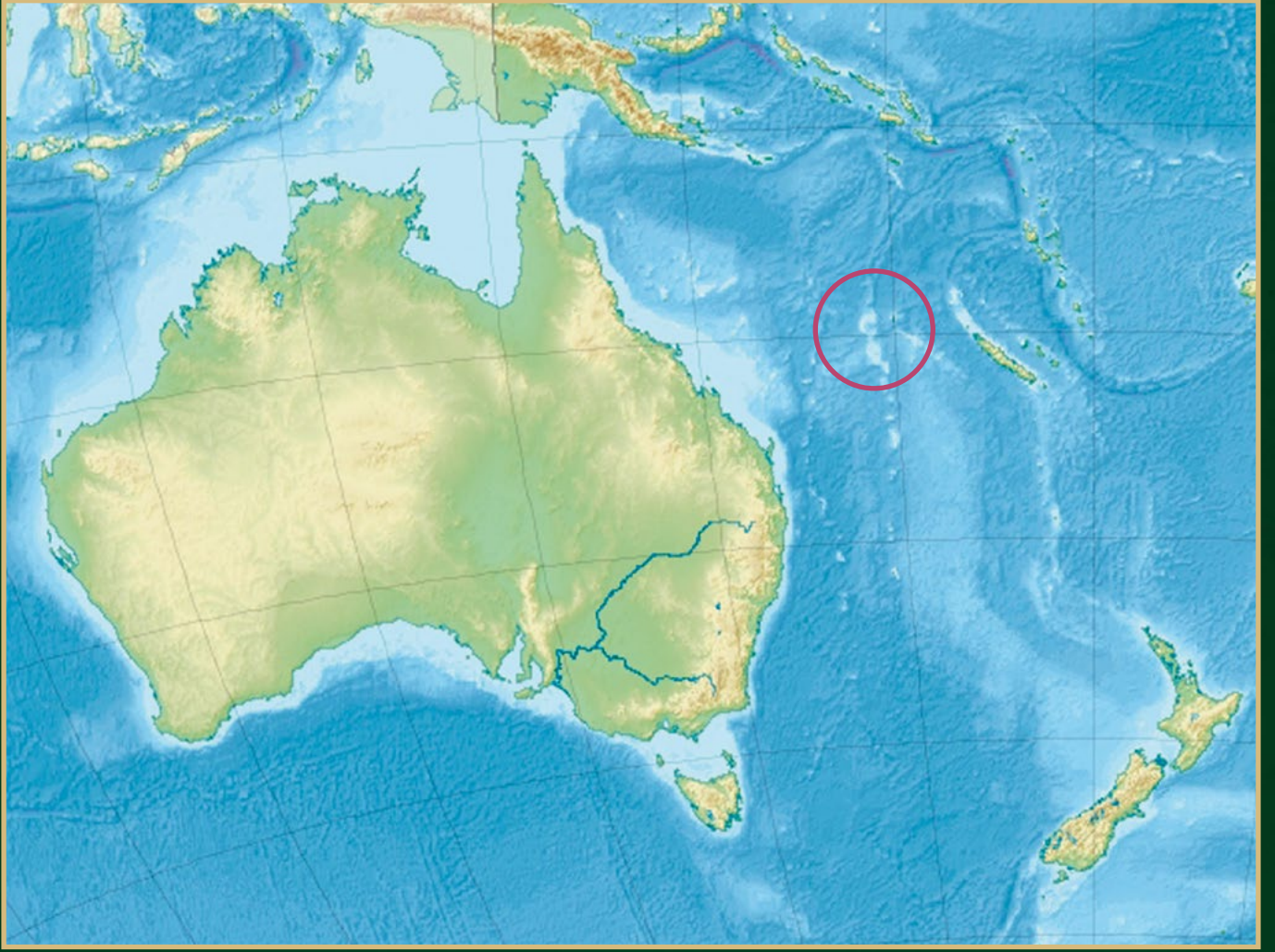
Okyanus Ortasında Bir Kayıp Ada

Sandy

Yaşamınızın bazı dönemlerinde her şeyden uzakta, ıssız bir adada olmayı hayal ettiğiniz olmuştur. Bir an için bu hayalin peşinden gittiğinizi düşünün. Tıpkı bu fotoğrafta gördüğünüz gibi palmye ağaçlarının gölgesinde dinlenip turkuaz renkli berrak sulara kendinizi bırakacağınız bir adaya gitmeye karar verdiğiniz diyelim. Büyük bir heyecanla bavulunuzu hazırlayıp bambaşka bir tatil deneyimi için hazırlıklarınızı tamamladınız. Gemiye adımınızı attınız ve uçsuz bucaksız okyanusta mükemmel bir yolculuğun tadını çıkarmaya başladınız. Günlerce süren yolculuğun sonunda adanın bulunduğu yere yaklaştıkça içinizdeki mutluluk ve heyecan giderek artmaya başladı.

Büyük bir hevesle haritaya tekrar tekrar bakıp hayalini kurduğunuz adaya yaklaşıyorsunuz. Adayı birazdan karşınızda göreceksiniz. Çok az kaldı. Şimdi tam karşınızda olması gerek. Ama o da ne? Adanın olması gereken yerde küçücük bir kara parçası dahi yok. Okyanusun ortasında bir boşluktasınız. Haritayı evirip çeviriyorsunuz. Kâğıt üzerinde her şey yerli yerinde ancak görünürde hiçbir şey yok. Eğer internete girip Büyük Okyanus'ta gösterilen Sandy Adası'na gitmeye karar verseydiniz işte tam da böyle bir hayal kırıklığı yaşayacaktınız. Neden mi?

A slında her şey 1876 yılında *Velocity* adlı bir geminin balina avı için yola çıkmasıyla başlamış. Bu yolculuk sırasında gemi tayfası Yeni Kaledonya ve Avustralya arasında kalan bölgede bir ada olduğunu kaydetmiş. Sandy Adası'nın keşfinin, daha doğrusu keşfedildiğinin zannedilmesinin ardından *Velocity*'nin verisi referans alınarak adaya 1908 tarihli İngiliz Hidrografi Dairesi haritasında ve zamanla başka pek çok haritada yer verilmiş. Avustralya Hidrografi Servisi tarafından bölgeye daha sonra düzenlenen keşif gezileri sonucunda ise aslında böyle bir ada olmadığı anlaşılmış. Bunun üzerine Sandy Adası resmi haritaların pek çoğundan çıkarılmış. Ancak her nasılsa yanlış bilgi bilim çevrelerinin yarar-

landığı bazı kaynaklarda ve bu kaynaklardan üretilen sayısal veri tabanlarında varlığını korumuş. Ta ki 2012 yılının Kasım ayında Avustralyalı bilim insanlarının *Southern Surveyor* adlı gemiyle bir araştırma yolculuğuna çıkmasına kadar. Araştırma ekibi Avustralya'nın doğusunda yer alan Mercan Denizi'nde gerçekleştirdiği 25 gün süren çalışma sırasında Sandy Adası'nın bulunduğu düşünülen bölgeye yaklaşmış. Ancak geminin karaya oturmasından korkarak dikkatle ilerleyen ekibin oraya vardığında karşılaştığı tek şey 1400 metre derinlikte bir okyanus manzarası olmuş. Akla gelen ilk soru da haritada 25 km uzunluğunda ve 5 km eninde gösterilen bu adanın nasıl olup da 2012 yılına kadar bazı haritalarda kaldığı olmuş.

Günümüzde hem basılı ve sayısal kaynaklar arasında hem de bu kaynaklarla güncel veriler arasında bazı uyumsuzluklar bulunuyor. Bu tür uyumsuzluklar özellikle de gezegenimizin yeterli araştırma yapılmamış bölgelerinde ortaya çıkıyor. Basılı haritaların sayısallaştırılması sırasında insan eliyle yapılan hatalar ya da basılı haritanın oluşturulması aşamasında denizcilerin yaptığı hatalar tıpkı Sandy Adası örneğinde olduğu gibi bazı sorunlara neden olabiliyor. Her ne kadar uydu görüntüle-

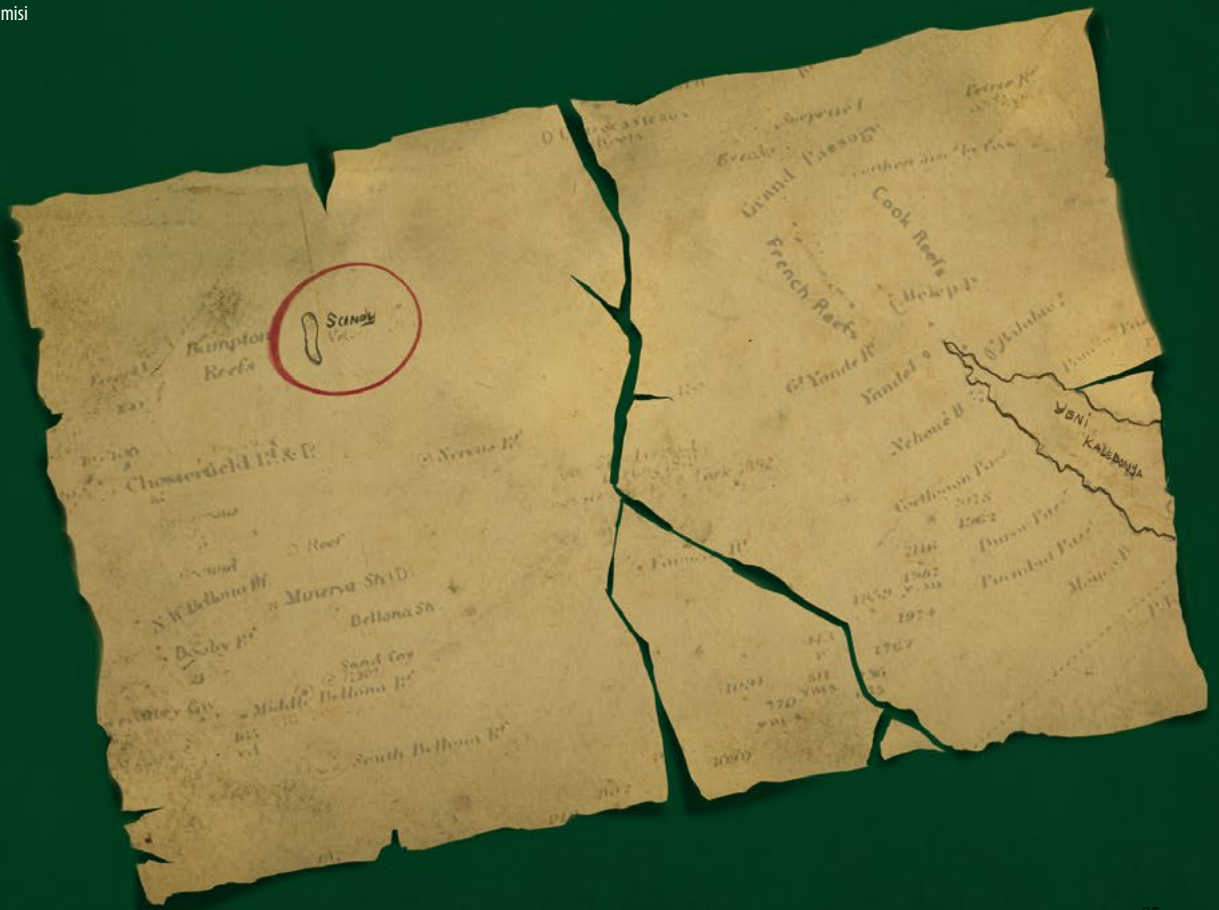
rinde bir ada tespit edilmese de eskiden oluşturulan haritalar temel alınarak üretilen sayısal haritalara olmayan bir ada da eklenebiliyor. Tıpkı Google Haritalar'ın, uydu görüntüsünde bir kara parçası gözlenmediği halde Sandy Adası'nı siyah bir poligon şeklinde göstermesi gibi. Ancak farklı uydu görüntülerinden elde edilen veriler ve yerinde yapılan ölçümler o bölgede bir ada olmadığını bariz bir şekilde kanıtladı. Böylece Sandy Adası hayalet adalar olarak bilinen listede yerini aldı.

Southern Surveyor araştırma gemisi

Haritada 25 km uzunluğunda ve 5 km eninde gösterilen bu ada nasıl oldu da 2012 yılına kadar bazı haritalarda gösterildi?

Velocity

Araştırmacılar *Velocity*'nin de büyük bir pomza yığını okyanus üzerinde yol alırken o sırada orada bulunmuş olabileceğini ve bu görüntüyü bir ada olarak kaydetmiş olabileceğini belirtiyor.

Hayalet ada, bir zamanlar var olduğu düşünülen ve haritalarda gösterilen ancak bir süre sonra var olmadığı kanıtlanarak haritalardan çıkarılan adalar için kullanılan bir ifade. Özellikle de coğrafi keşifler zamanında denizcilerin hayal gücü ya da gördüklerini yanlış yorumlamaları sonucunda çok sayıda hayalet ada ortaya çıkmış. Ancak zamanla bu adaların var olmadığı kanıtlanmış ve adalar haritalardan birer birer silinmiş.

Peki, 19. yüzyılda *Velocity* tayfasının o bölgede bir ada olduğunu zannetmesine yol açan neydi? *Southern Surveyor*'ın araştırma ekibi bu yanlış dev bir pomza akıntısının neden olmuş olabileceğini öne sürüyor. Pomza bir tür magmatik kayaç. Yanardağ patlaması sırasında lavların içinde çözünmüş halde bulunan gazlar, yüzeyde hızla soğuyan lavdan dışarı çıkar. Böylece gazların çıktığı yerlerde boşluklar oluşur ve bu boşlukların etkisiyle çok hafif, sünger görünümlü, su üstünde yüzebilen pomza oluşur.

2001-2002 yıllarında Yeni Kaledonya'nın doğusunda yer alan Tofua Yanardağı'nın patlaması sonucunda açığa çıkan pomza yığınının patlamadan sonra bir yıl içinde rüzgârın ve okyanus dalgalarının etkisiyle 3000 km batıya, Avustralya'nın doğusuna kadar ilerlediği biliniyor. Araştırmacılar *Velocity*'nin de büyük bir pomza yığını okyanus üzerinde yol alırken o sırada orada bulunmuş olabileceğini ve bu görüntüyü bir ada olarak kaydetmiş olabileceğini belirtiyor. 25 km uzunluğunda ve 5 km genişliğinde bir alan olarak gösterilecek kadar büyük bir yığın olabilir mi? 2012 yılında Yeni Zelanda'nın kuzeyindeki Havre Yanardağı'nın patlaması sonucunda oluşan pomza yığınının 463 km uzunlukta ve 55 km genişliğinde olduğu düşünülürse bu olası görünüyor.

Ancak olasılıklar bir yana, bu olay yalnızca bir yanlıştın varlığını değil farklı veri kaynaklarının birbirinden ne kadar bağımsız olabileceğini de ortaya koymuş oldu. Araştırmacılar gezegenimizin bazı bölgelerine ilişkin yeterli bilimsel bilgiye sahip olmadığımızı belirtiyor. Ham verilere her zaman güvenmemek gerektiğini de. Her ne kadar uydu görüntüleri ve diğer yollarla elde edilen sayısal veriler bilim insanlarına pek çok veri sunsa da araştırma gezilerinin ve yerinde gözlem yapmanın haritalamada çok önemli bir yere sahip olduğunu vurguluyorlar.

Aksi halde başka hataların ortaya çıkması olası. Yani bundan sonra keşfedilecek yeni hayalet adalar da olabilir. Sandy Adası hayalet adaların son örneği. Şimdilik.

Kaynaklar

- <http://bigthink.com/strange-maps/588-no-land-ho-sandy-island-and-the-age-of-un-discovery>
- <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/483354/pumice>
- <http://geology.com/rocks/pumice.shtml>
- <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/2013EO150001/epdf>
- <http://www.smh.com.au/technology/technology-news/where-did-it-go-scientists-undiscover-pacific-island-20121122-29ro4.html>
- <http://www.livescience.com/28822-sandy-island-undiscovered.html>
- https://www.youtube.com/watch?v=NUPz_OWeWO8